

Milan HLAVAČKA – Jiří KROPÁČEK (eds.)

Lanna et Lanna. Rodina a podnikání

Praha – České Budějovice 2022, Historický ústav AV ČR – Nebe, 344 s., ISBN 978-80-7286-399-0 (HÚ) – ISBN 978-80-906008-1-2 (Nebe).

Jméno podnikatelského rodu Lannů – rodiny podnikatelů v říční dopravě, stavebnictví, uhelném průmyslu a železářství – vždy slibuje velmi zajímavé a poutavé čtení. Nejinak tomu je i v recenzované publikaci. Základem jsou referáty, které byly předneseny na mezinárodní vědecké konferenci *Lanna et Lanna* v červnu roku 2021, která se konala – kde jinde než ve vile Lanna v Praze.

Hospodářské a sociální dějiny 19. a 20. století jsou hlavní oblastí studií v knize, ty jsou dále zaměřeny také na oblast dějin umění, dopravy, architektury a techniky. Nechybí ani téma péče o kulturní a technické dědictví, které Lannové zanechali. Recenzovaná kniha přináší velké spektrum nejrůznějších úhlů pohledu na podnikatelský rod Lannů – často doposud zcela nových, případně líčených v nových souvislostech.

V publikaci se objevují blíže hlavní tři generace rodinného podniku, založeného roku 1828: Adalberta (Vojtěcha) Lanny staršího (1805–1866), který převzal obchod se solí a dřevem na Vltavě (jeho rodina se tehdy již ve třetí generaci zabývala lodní dopravou soli na Vltavě a s tím spojenou stavbou a údržbou říčních lodí). Stavěl dřevěné lodě, budoval průmyslové podniky na Kladensku. Adalbert (Vojtěch) Lanna mladší (1836–1909) se stal šéfem rodinné firmy po otcově smrti roku 1866 a pokračoval v aktivitách směrem k výstavbě základní železniční a říční dopravní sítě v Čechách, v Horním a Dolním Rakousku. Poslední mužský potomek rodu, JUDr. Adalbert (Vojtěch) Franz Josef Lanna (1867–1922) sice pokračoval v tradičním podnikání firmy v oblasti vodních a pozemních staveb, pokoušel se proniknout i do zahraničí, ovšem nemoc zapříčinila postupné stahování pozic – např. v obchodu se dřevem, který rodině významně dopomohl k bohatství. Roku 1920 pak prodal zděděný podnik bance Bohemia a ten byl zakcionován.

V rodině Lannů se česko-rakouské kořeny v podnikání a působení ve společnosti prolínaly po celou dobu rodinného podnikání, které intenzívně trvalo jedno století. Jednotlivé studie přibližují nejprve hospodářské a do jisté míry i politické podmínky doprovázející podnikání Lannů. Právě debatě o politické polarizaci v Čechách v souvislosti s debatou o podnikání a volném obchodu byla věnována první studie (Lothar Höbelt). K úplnosti tématu v souvislosti s rodinou Lannů, především Adalbertem Lannou starším, nutné poznamenat, že se v soukromém

a veřejném životě necítil ani Čechem ani Němcem, nýbrž rakouským podnikatelem pocházejícím z království Českého, a že nikdy nepropadal nacionálním emocím, které v 19. století pronikaly do ekonomické sféry.

Ve svém textu se J. Jetschgo věnuje rozvoji dopravní infrastruktury a zdrojům energie v alpských zemích, uvádí zajímavé souvislosti s aktivitami podnikatelského rodu Lannů. Původní domovina rodiny Lannů, Solná komora v Horním Rakousku, ukazuje, jak důležité byly nejen vodní cesty k přepravě zboží, ale také výstavba a využívání železnice. Ostatně rodinným podnikům je věnován – velmi zajímavě vedený – rozhovor s předním rakouským historikem hospodářských dějin, profesorem Romanem Sandgruberem. Jeho pohled na podnikatelské rodiny v habsburské monarchii je velmi zasvěcený, uvádí příklady Rothschildů, Wittgensteinů,¹ Lannů.

Role rodinných podniků v hospodářství se změnila v souvislosti se změnou hospodářství – staré rody postupně ve velké většině zanikly, ovšem R. Sandgruber se na novou roli rodinných podniků do budoucna dívá velmi pozitivně. V prostředí habsburské monarchie zůstává i studie „Od Traunsee k Vltavě“ (Daniel Kovář), která se vrací k počátkům Lannova rodu v Českých Budějovicích.

Nádech vpravdě detektivního pátrání má studie Milana Hlavačky o deníku Adalberta Lanny mladšího. I když byl tento dokument již několikrát analyzován, je zde zaměřena pozornost spíše na skrytá sdělení, která autor sleduje ze souvislostí či údajů v textu nesdělených (podle autora představuje tento deník – krásně řečeno – „orientační maják v čase a prostoru“). Věnuje se otázkám, které musel A. Lanna ml. řešit po smrti svého otce, pozůstalostní řízení bylo doprovázeno i starostmi o uložení jeho těla. Dále se zabývá i spolkovou aktivitou A. Lanny včetně konce jeho života – a klade dosud nezodpovězené otázky, nejen ekonomického charakteru, a jde opravdu o napínavé čtení.

Jindřich Vybíral se věnoval nejen životnímu stylu elit na konci 19. století. Všimá si především staveb nejrůznějších skvostných sídel, paláců a vil jako vyjádření jejich statusu (včetně sídel rodiny Lannů).

Postavení podnikatelských rodin bylo ve druhé polovině 19. století dáno nejen jejich zaměřením či strukturou a jejich pozice ve společnosti postupně sílily. O postupu na společenském žebříčku se zasloužily v mnoha případech nobilitace – příkladem nobilitace rodu Lannů se zabývá Jan Županič. Jednak zaujme jeho úvaha o nobilitaci Lannů jako o výjimečné situaci – uvádí, že zcela jasně a oceňované

1 Ostatně tato podnikatelská rodina se nedávno dočkala pozoruhodného díla: Peter EIGNER, *Die Wittgensteins. Geschichte einer unheimlich reichen Familie*, Wien 2023.

podnikatelské úspěchy Adalberta Lanny staršího nehrály hlavní roli, ale především velmi dobré kontakty tohoto muže (a také jeho syna) na nejvyšších místech (s. 79). Adalbert Lanna ml. se stal rytířem roku 1867, ovšem nobilitován byl ještě o čtyřicet let později, tentokrát již opravdu na základě svých vlastních zásluh spojených s jeho mecenášskou činností. Ostatně autorova úvaha o tom, že udílení šlechtictví za peníze či věcné dary (např. nejrůznější umělecké sbírky apod.) může připomínat jakési odpustky moderní doby (s. 84), má zcela racionální jádro, když so uvědomíme postupné ztrácení prestiže šlechtických titulů (po rozpadu monarchie zrušených ve většině nástupnických států).

Několik studií je věnováno rodovým sídlům Lannů, architektuře a zájmovostem se sídly spojeným. Jan Bažant nazval svoji studii Adalbert Lanna a antická mytologie. Pohled do stavební činnosti Adalberta Lanny ml., který pokračoval v otcově podnikatelské i charitativní činnosti, rozkrývá na první pohled skrytou symboliku vil postavených ve stylu italské renesance – ve městě Gmunden, ale i v Praze. Samozřejmě, že šlo také o jistý výraz sebe prezentace – dnes nás opravdu udiví mýtické odkazy (v mnoha případech převedené do rodinných souvislostí).

Již zmíněná Lannova vila v lázeňském městě Gmunden (jmenovaném jako lázeňské město roku 1862), ležícím na břehu Traunského jezera v oblasti Solné komory, je přiblížena ve studii Petra Urbanitsche. Podobně jako další líčení podrobností rodových sídel (Martina Koukalová o vnitřním zařízení Lannovy vily od Ladislava Machoně; Patrik Winter o pražské vile Lanna bez Lannů) prohlubuje tato studie náš pohled na Adalberta Lannu ml., který byl milovníkem umění, sběratel a hlavní silou těchto nádherných staveb. A právě stručný přehled všech majitelů vily Lanna v pražské Bubenči mezi lety 1913 až 1957 seznamuje i s tím, co se s vilou v oněch letech dělo. Možná je na škodu, že editoři nezařadili před tento článek velmi zajímavý text Filipa Wittlicha o osobnosti nejmladšího, a tedy i posledního z rodu Lannů – JUDr. Adalbert Lanna, a o rozpuštění legendárních sbírek. Na patnácti stranách nás čeká velmi zajímavé čtení o osobnosti rodu Lannů, která pokračovala v rodinné tradici budování sbírek a mecenášství – i když na otcovo systematické sběratelství nenavázal. Velmi plasticky je popsán proces dražeb cenností a aukcí. Co JUDr. Adalberta Lannu přibližuje lidsky, byly jeho zdravotní potíže, které zřejmě přehodnocovaly jeho životní priority – jeho smrt ve věku nedožitých 55 let znamenala ukončení rodu Lanna v mužské linii. Markéta Kudláčková píše o Lannově (a Schebkově) hrobce ve světle archívních pramenů.

K zajímavostem v podnikání rodiny Lannů patřilo např. její podnikání ve výrobě parket („Parkety a parketárny firmy Lanna“ – Martin Ebel) nebo líčení

o splavňování na dolní Vltavě (Nikolaj Savický), stavbách na vltavských březích v Praze (Štěpán Rusňák) a labských a vltavských dopravních podnicích (M. Hlavačka). Příklad úspěšného železničního podnikání firmy Lanna s jejími společníky Johannem Schebkem a Moritzem Gröbem v habsburské monarchii je popsán v pojednání o stavbě dráhy císaře Františka Josefa z Vídně do Budějovic, Plzně a Chebu a z Gmündu do Prahy (studie napsali Wilhelm Brauneder, Jan Ivanov a Alena Borovcová).

V závěrečné části publikace se Václava Horčáková pokusila shrnout základní informace o bádání o rodině Lannů a hodnotí dosavadní vydanou literaturu. S konstatováním, že příběh této rodiny by byl dobrým námětem pro generační román, lze jenom souhlasit. Nutno ještě zmínit, že autorka studie nechala zcela stranou literaturu k dějinám firmy Lanna. Především, že moderní historická věda věnovala doposud životu a dílu Lannů relativně málo pozornosti – za příběhy členů rodiny (opředených často řadou legend) se skuteční lidé ztrácejí a v jejich životních osudech zůstává mnoho nejasných míst. Ostatně i v některých studiích v publikaci se tyto otazníky a nezodpovězené otázky vyskytují. Velmi důležité konstatování je nadějí do budoucna – současná historická věda přináší nové přístupy k bádání o společenských elitách, především koncept dějin rodinného podnikání a mezinárodní spolupráci historiků, což je v případě rodu Lannů, který zanechal stopy v celé střední Evropě, zvláště významné (s. 317).

Závěr publikace tvoří dvě (případové) studie – Jiří Kopáček píše o remediaci hesla Lanna v Encyklopedii Českých Budějovic a případová studie Petra Bauera hovoří o rekonstrukci parního remorkéru Lanna 1 – sto třicet let staré lodi. Pro její znovuvzkříšení vzniklo v roce 2004 občanské sdružení „Lanna 1, Společnost pro opravu parníku“, které iniciovalo prohlášení lodi v roce 2006 kulturní památkou ČR. Popis kroků k záchraně lodi i popis úvah, zda se loď vrátí do provozuschopného stavu či nikoliv a za jakých podmínek, je napínavým čtením, jehož cílem bylo rozšířit povědomí o této kulturní památce.

Velkou předností publikace jsou zcela originální dobové fotografie a ilustrace (mnohé z nich poskytl potomek Adalberta Lanny ml. v ženské linii Hubertus Trautenberg – najdeme ho na fotografii na s. 108). Jenom samotné prolistování a prohlédnutí všech obrázků vytvoří nádhernou představu o době, které je publikace věnována. Právě obrazová dokumentace pozvedává publikaci o „jedno patro“ výše a dotváří vícerozměrný pohled na téma i na výjimečnou rodinu, která žila a podnikala v prostředí tří rozdílných epoch. Jistým nedostatkem této poměrně rozsáhlé publikace (344 stran) je v úvodní části absence zasvěceného textu o třech

generací Lannů ve smyslu jakéhosi přehledu o rodině, jejím podnikání, zapojení do společnosti apod. Čtenář si tak musí tento přehled udělat sám – v textu jsou uvedeny tyto informace v jiných souvislostech a neúplně. Z jednotlivých studií by bylo vhodné (vzhledem k jejich množství) udělat menší celky – kapitoly, kde by studie měly společného jmenovatele – přispělo by to k větší přehlednosti celé publikace.² Každopádně však je třeba publikaci doporučit i širší čtenářské obci, nejen obci historické.

Zcela jednoznačně *Lanna et Lanna: rodina a podnikání* tvoří další významný kamínek do velké mozaiky s názvem „Lanna“. Díky novému mezioborovému pohledu na podnikatelské, kulturní, spolkové a mecenášské aktivity tří generací publikace přináší zcela jiný obraz rodiny Lannů. Čtenář se dovídá mnoho ze soukromého života, ale i veřejných aktivit. Jak uvádí Johannes Jetschgo (s. 29): „*Osudy podnikatelské rodiny Lanna kopírují až s dramatickou názorností společenský a hospodářský vývoj. Tři generace Lannů byly konfrontovány s dobou velice rozdílného charakteru a také se jí velice rozdílně postavily: Adalbert Lanna st., podnikatel typu Karla Wittgensteina. Adalbert Lanna ml., podnikatel, příslušník velkoburžoazie a mecenáš. Adalbert Lanna nejmladší, podnikatel z rodinné tradice a nikoliv proto, že by k tomu měl sklony, jemuž krizová doba podrazila nohy.*“

Jana Geršlová

Creative Commons

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons – Uveďte původ – Neužívejte komerčně – Nezpracovávejte 4.0 Mezinárodní. Licenční podmínky jsou dostupné zde: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode.cs>.

2 Příkladem takové kolektivní monografie budiž kolektivní monografie Milan HLAVAČKA – Miloš HOŘEJŠ a kol., *Fenomén Ringhoffer. Rodina, podnikání, politika*, Praha 2019.